СВОБОДА

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

SVOBODA

UKRAINIAN DAILY

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXIII. Ч. 274. Джерзи Ситі, Н. Дж., вівторок, 24. падолиста, 1925.

VOL. XXXIII. No. 273: Jersey City, N. J., Tuesday, November 24. 1925. THREE CENTS

Майнерська юнія відкликається до президента.

ФІЛАДЕЛФІЯ, 22. падолиста. — Джан Луис, президент майнерської юнії, віднісся до президента Кулиджа з довшим листом, у котрому домагається від президента інтервенції в справі нарушування юнійної умови властителями копалень мягкого вугля.

Майнерська юнія заявляє, що коли президент не постарається примусити властителів придержуватися так званої джексонвильської умови, то майнерам мягкого вугля не лишиться нічого другого, хиба вийти на страйк.

Товариство властителів копалень мягкого вугля голословно заперечує закиди майнерської юнії.

ПОЛЮВАННЄ ЗА ЧОЛОВІКОМ.

ТОЛІДО, Огайо, 22. падолиста. — Ціле майже місто та околиця шукає за якимсь божевільним чоловіком, який побиває палюгою жінки на вулиці. За послідних десять днів побив він десять жінок, з котрих дві вмирає в шпиталях. Має він бути величезного росту.

РЕВІЗІЯ АВТОМОБІЛІВ І ЛОДОК ПРАВНА, ЯК Є ПРАВНА ПРИЧИНА.

ВАШИНҐТОН, 22. падолиста. — Федеральний уряд видав роспорядок, що федеральні прогибіційні аґенти мають право ревідувати автомобілі та лодки за горівкою, але вони мусять мати „правну можливу причину", що на автомобіли чи лодці справді находиться алькоголічний напиток.

ЗНОВА ЗАВОДЯТЬ ОДИНОЧНЕ ЗАКЛЮЧЕННЄ.

ПОРТСМАВТ, Ню Гемпшер, 22. падолиста. — Судді сього стейту постановили покористуватися правом засуджувати вязників на кару одиночного заключення, яке їм надає стейтовий закон, а якого вони досі не виконували. В сей спосіб думають вони зменчити число злочинців. Покищо почнуть вони з того, що до кождого року вязниці будуть додавати кару сидження одного місяця одинцем.

РАХУЮТЬ, ЩО БІЛЬШІСТЬ СЕНАТОРІВ ЗА СВІТОВИМ СУДОМ.

ВАШИНҐТОН, 22. падолиста.—Сенатори приготовляються до активної боротьби щодо пропозиції уряду приступити до світового суду. Прихильники сего приступлення хваляться, що 75 сенаторів уже обіцялося голосувати за сим приступленнем та що сенатор Бора виграти не може.

ГЕРОЙ-БАБА.

НЮ ЙОРК, 22. падолиста. — Вдовиця Ерлінґерова, сторожиха трох камениць на 109-ій вулиці, обходячи одну з них нині рано, почула крики о поміч, доходячі з другої камениці. Зайшовши до сеї камениці, вона побачила трох мущин, які били четвертого. Не довго думаючи, вона станула по стороні битої менчости, і справлялася так добре, що три напасники покинули свою жертву, вибігли з камениці та всіли на авто. Заким рушили, Ерлінґерова добула поліційну свиставку, свиснула за поліційною поміччю, а відтак вскочила на сходець автомобіля, вчепившися одною рукою за отворене вікно авта. Один з напасників бив її кулаком по руці та крутив її палці доти, поки вона не пустила руки й не впала на дорогу. Та заким се сталося, на свист підбіг уже полісмен. На його вид, напасники кинули авто та стали втікати пішки. Полісмен зловив двох, але третий бувби певно втік, якби на своє нещасте не був утікав попри Ерлінґерову. Ся перетяла йому дорогу, а коли сей вдарив її кулаком у лице, вона віддала йому так добре, що він піддався сейчас і без дальшого опору дався завести на поліційну стацію.

При допиті поліції показалося, що Ерлінґерова має понад 50 літ, що її муж помер 20 літ тому, а вона заробляла на удержанне себе й своєї дочки чищеннем та стереженнем камениць. Поліційний суддя поґратулював відважній жінці за її відваґу та заручив її, що колиб її потреба було дістатися до міської поліції, то він о се готов постаратися.

На допити поліційного судді нападений мущина росповів, що він є шофером, що три його напасники наняли його, щоби їх кудись повіз, але по дорозі напали на нього, стягнули з авта, затягнули до камениці й там пробували його обрабувати. На його крики надбігла його спасителька.

Заким ще скінчилися допити сих двох свідків, на поліційній стації зявилися ще дві жертви нападу, з котрих один показав на трох мущин яко на тих, що кілька годин тому обрабували його з усеї готівки, а другий сказав, що сє вони забрали з його склепової каси 16 долярів.

ВБИЙСТВО ПІДЧАС СУДОВОГО СЛІДСТВА.

ШИКАҐО, 22. падолиста. — Підчас слідства над смертю Майка Вінчі, яке провадив судовий лікар („коронер"), брат убитого Сем Вінчі виняв з кишені револьвер та вистрілом положив трупом свідка Джана Мінатті. Убийник хотів убити відтак себе, але присутний при слідстві полісмен схопив за револьвер та не дав десператови потягнути за язичок.

ЧЕРЕЗ ПРОГИБІЦІЮ РОСТЕ ПІЯТИКА.

ВАШИНҐТОН, 22 .падолиста. — Американське Товариство Тверезости обчисляє, що докладні розсліди над розвитком піяньства по американських містах показали, що піятика падала до заведення прогибіційного закона, а від того часу стала знова підноситися і нині находиться на тому самому уровени, де вона находилася в 1914. році. Товариство подає, що велике число нещасних автомобілевих випадків треба приписати якраз прогибіційній піятиці.

ПОЛЬСЬКИЙ КСЬОНДЗ ПРОТИ ТОРЖЕСТВА „НЕЗНАНЕГО ЖОЛНЄЖА".

В „Ґлос-і Поморскі-м" помістив ксьондз Францішек Мірко протест проти відправлювання католицького богослуження над гробом незнаного жовніра. Бож жовнір той міг бути: православний, кальвін, евангелик, магометанин, жид, — Бог зна ким! Ґазети польські виступили проти кс. Мірка, назвали його простаком. Лише соціялістичний „Роботнік" пише, що в державі, яка покликає для своєї оборони не лише католиків, але й православних, евангеликів, кальвінів, жидів і ин. торжества такого рода повинні відбуватися не по приписам якоїсь одної церкви. Таке торжество повинно мати лише світський характер.

МУЗЕЙ ХРИСТІЯНСТВА.

З Риму доносять, що з ініціятиви богатьох заграничних, а особливо американських католиків Ватикан постановив заложити великий музей християнства, який має бути влучений до відкритої перед роком у Ватикані місіонарської виставки. З цілого світа пожертвувано Ватиканови научний, етнографічний і артистичний матеріял. Папа взяв собі той проєкт дуже до серця.

ПЕС ЗАГРИЗ ЧОЛОВІКА.

Власник цукорні в місточку Бендзеліні, в Польщі, має величезного пса, що є пострахом цілого міста. Мійський гицель побачив того пса, як лежав на вулиці, в годині, коли він має право ловити псів без каганця, підійшов до нього і закинув на нього петлю. Пес спокійно приглядався цілій тій роботі, Але в хвилині, коли гицель потягнув його, пес кинувся на нього і в одній хвилині перегриз йому горло. Після того спокійно положився на давному місці.

ВИКИНУВ ЖІНКУ З ПОЇЗДУ.

На залізничому шляху між Берестем Литовським і Барановичами, капраль В. Щеблецкі викинув з поїзду жінку, якусь Абрамовичеву з Баранович, яка згинула на місці. Щеблевського арештовано.

ПОЧТОВИЙ УРЯДНИК ВКРАВ ГРОШІ.

В Клодові, на Поморю, почтовий урядник Паррі здефраудував значну суму грошей, фальшуючи підписи на почтових переказах.

ПОВІДОМЛЕННЄ!

ОТСИМ ПОВІДОМЛЯЄМО ВІДДІЛОВИХ СЕКРЕТАРІВ У. Н. СОЮЗА, ЩО КАЛЄНДАР ВЖЕ ВИЙШОВ З ДРУКУ І ЗАЧАЛИСЬМО ВИСИААТИ ЙОГО 23-го ПАДОЛИСТА 1925 Р. НА АДРЕСУ СЕКРЕТАРІВ.

АДМІНІСТРАЦІЯ СВОБОДИ.

ЖІНКА З БОРОДОЮ ЗНИКЛА.

В Будапешті жила досі Іда Юґаш, жінка з бородою, яка показувалася цікавим за невеличкою оплатою. Цими днями вона пропала без вісти. Поліція думає, що вона зголила бороду і втікла з якимсь із своїх поклонників.

10 ТОН ПОДАРУНКІВ.

Анґлійський наслідник престолу привіз із своєї подорожі до Африки і південної Америки 10 тон подарунків, на які складаються найріжнорідніші предмети, як матерії, біжутерія, а навіть затроєні стріли.

СКІЛЬКИ СЛІВ ПОТРЕБУЄ ЧОЛОВІК?

Великий анґлійський словник „Стендерд-Дікшенери" містить 350 тисяч слів. У порівнанні з такою величезною скількістю слів, навіть скількість слів, уживаних Шекспіром є малою, бо у своїх безсмертних драмах користується він 16,000 слів. Инші письменники вживають іще менше слів: прим. Мільтон, також звісний з обильности слів, уживає їх лише 8,000. Високообразований, новітній чоловік уживає ледви 3000—4000 слів. Щоби читати часописи або лекші книжки, не треба більше як 2,000 слів. Менше образованому чоловікови для розмови вистарчить 500 слів, а селяне з відлюдних сіл, яких справи й погляд на світ вельми обмежені, не потребують більше як 200 слів, щоби висловити все, що їм потрібне в щоденному життю.

ЮВИЛЕЙ ПАРАСОЛІ.

Було то 28. жовтня 1750 року, як Йона Генвей (родом із Далекого Сходу) причалив в Анґлії. Йому теж завдячує Европа введення парасолі, як конечного предмету підчас дощу або тропічної спеки. Парасолю пізнав Генвей у Китаї, а як перший ра зявився на вулицях Лондона, викликав невисказане счудування, а рівночасно наражувався на насміхи людей. В 1754 році парасоля здобула собі право горожанства в Парижі, а слідуючого року прийшла вже до Норимберґії. Від 1786 року працювали техніки над уліпшенням її, так що в тих часах стрічається десятки ріжних взорів парасоль, які в нинішних часах викликали би щирий сміх. І так, були парасолі довкола з високими губками. В 1875 році впровадили парасолі з електричним освітленням. Не були теж рідкістю парасолі з громозводами або з календарями. Цікаве, що мущини дуже рідко — так як і тепер — вживали парасолі. Теперішні, уліпшені парасолі, мають поза собою останні десятки літ.

НОВЕ ЗАСТОСОВАННЯ ТЕЛЄФОНУ.

У Відні, на місцях постою дорожок (фіякрів) уставлено телефонічні апарати так, що кожний зі свойого помешкання може замовити собі дорожку чи авто. За ужиття платиться з хвилею заняття місця в дорожці чи авті.

Французьке правительство знову уступило.

ПАРИЖ, 22. падолиста. — Французьке правительство Поля Пенлеве нині знову уступило.

Парлямент відкинув його фінансовий плян три голосами більшости і Пенлеве з усіми міністрами вийшов із салі нарад на знак уступлення.

За пляном правительства, якого метою було створити державний загальний фонд для сплачування позичкових бондів, голосувало 275 послів, а проти сього пляну 278 послів. Разом з націоналістами голосували проти пляну і комуністи. І таксамо одні і другі голосно виявляли свою радість, коли кабінет Поля Пенлеве опускав салю.

Відтак Пенлеве повідомив про уступленне президента Думерґа, котрий приняв резиґнацію.

Провідники політичних партій говорять, що тепер є стремлінне до створення нового „кабінету центра", який мав би підперте у частини лівиці і частини правиці. Се, кажуть, могло би вдатись, якби найшовся відповідний кандидат на премієра.

УВІЛЬНЕННЄ УКРАЇНСЬКИХ ПОСЛІВ.

ВАРШАВА, 20. падолиста. — Українських послів Васильчука, Чучмана і Козицького, яких недавно засуджено, увільнив апеляційний суд в Любліні.

СКРШИНСЬКИЙ ПРЕМІЄРОМ.

ВАРШАВА, 21. падолиста. — Маршалок польського сойму Ратай зрікся місії скласти новий міністерський кабінет і президент Войцеховський доручив її знову Ал. Скршинському.

Він згодився і вже сформував кабінет, який Войцеховський затвердив.

До сього кабінету не приєднались польські радикали з Визволеня, а натомісць приступили соціялісти.

Скршинський є премієром і міністром закордонних справ; вшехполяк Станислав Ґрабський остається далі міністром просвіти; соціяліст Морачевський міністром прилюдних робіт і соціяліст Земенецький міністром праці. Міністерство війни і рільництва ще не обсаджені.

ХОТЯТЬ ВЧИТИ СИНА ЗИТИ.

ВІДЕНЬ, 20. падолиста. — Австрійські монархісти обходили тут нині 13-літні уродини Отта, сина Зити, жінки покійного австрійського цісаря Кароля.

Вони хотять подбати про гроші і вислати Отта до Анґлії на дальшу науку, щоб його приспособити на будучого монарха Австрії.

БАВОВНА З АМЕРИКИ ДО СССР.

МОСКВА, 20. падолиста. — Російська урядова статистика подає, що за рік, який замкнено 1-го жовтня с. р., російський текстильний промисл закупив у Злучених Державах бавовни за $44,000,000.

Рік перед сим закуплено бавовни лише за $36,000,000.

ЗАКІНЧЕННЄ СВЯТОГО РОКУ.

РИМ, 20. падолиста. — Папа римський Пій XI видасть небаром енцикліку, в якій доручить всім католицьким церквам у світі обходити дня 31-ого грудня с. р. святочно закінчення Святого Року.

У Ватикані папа римський відправить 31-ого грудня богослуженнє в церкві св. Петра.

АҐІТАЦІЯ ЗА ДАРАМИ НА ПОЗИЧКУ.

РИМ, 20. падолиста. — Аґітація за однодоляровими дарами на сплату першої ради довгу Америці в сумі $5,000,000 розгорілась надобре. Всі ґазети містять викази на 1-ій стороні, а банки й інші установи ведуть теж простору аґітацію.

Уряд, який підпирає сю акцію, сподівається, що вона довершиться до кількох тижнів.

ЯПОНІЯ І ПІДВОДНІ ЛОДКИ.

ТОКІО, столиця Японії, 20. падолиста. — Японське правительство розглядало неформально справу скасовання підводних лодок. По нараді воно заявило, що готове на се згодитись, якщо і другі держави згодяться.

Тутешні ґазети займають таксаме становище, але завважують, що не вірять в успіх сеї акції, бо ледви, чи всі европейські держави приймуть сей плян.

КАРА НА ВИБОРЦІВ.

МЕЛБОРН, Австралія, 20. падолиста. — Підчас виборів у минулу суботу голосувало в Австралії 3,005,000 виборців, себто о 224,000 меньше аніж зареґіструвалось було перед виборами.

З уваги на те на основі закона про примусове голосованне неголосувавші мають заплатити по $10 кари.

ОГОНЬ.

ТУЛЬОН, Франція, 20. падолиста. — Тут згорів арсенал французької воєнної фльоти.

КАЖЕ СКОБОТАТИ ДІТИ.

ЛОНДОН, 20. падолиста. — Спеціяліст діточих недуг сер Геррі Е. Брус-Портер каже, що діти ростуть як сміються.

Тому він радить малі діти скоботати попід пахи, щоби сміялись. Коли вони сміються, каже доктор, їх легені розширюються і вони глибше віддихають свіжим воздухом, що помагає їм рости.

НЕ ЧЕШУТЬСЯ?

ЛОНДОН, 20. падолиста. — Анґлійські виробники щіток жалуються, що їх промисл в останніх кількох роках підупав, відколи женщини в Анґлії зачали носити підтяте волоссє.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays
at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
Edited by Editorial Committee.
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сити і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.
За оголошення редакція не відповідає.
Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.
В Канаді належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.
Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ПОРА!

Містимо сьогодня статтю перемиського тижневика Український Голос про справу ратовання Земельного Банку Гіпотечного у Львові.

Радимо її прочитати нашим читачам, щоб побачили, як САМІ НАШІ БРАТТЯ В ЗНИЩЕНІЙ ГАЛИЧИНІ думають ратувати свій одинокий привилейний банк. Газета має велику надію на самий старий край, бо інакше, каже, нарід виказав би свою незрілість і нездатність до життя.

Але розкупити акцій на $150,000 буде затяжко на старий край і тому він також апелює до Америки. Може розкупить половину, а може бодай третину, хотяй могла би безпечно купити всі акції, бо се-ж чистий бизнес, гроші забезпечені в повній доляровій вартости, а таксамо і щорічна дивиденда від акцій.

Се чистий і здоровий бизнес, а одночасно ратунок української установи і ПОМІЧ УКРАЇНСЬКИМ СЕЛЯНАМ, котрі ізза недостачі українського капіталу, купуючи землю, платять тепер Жидам по 70% і більше від позички і замісць ратувати своє господарство, то його донищують.

Ми пригадуємо сю важну справу українським ТОВАРИСТВАМ, БРАТСТВАМ, СЕСТРИЦТВАМ, ПАРОХІЯМ, ТА ДРУГИМ УСТАНОВАМ, щоб піднесли її на теперішніх своїх місячних мітингах та, ухваливши закупити акції Земельного Банку Гіпотечного, негайно туди переслали ухвалену заплату за них.

Пора поспішитись, бо висилка з Америки повинна відійти не пізнійше 10-ого грудня с. р.

ЕКОНОМІЧНИЙ ПЛЕБІСЦИТ

Перемиський тижневик Український Голос пише:

Недавно перебули ми шкільний плебісцит, який був мірилом нашої національної свідомости. Не вважаючи на наджиття і гніт, наш нарід з достоїнством сповнив свій національний обовязок і задокументував, що бажає своєї української школи.

Та сього року чекає нас ще один плебісцит, — плебісцит економічний. Війна знищила всі фінансові інституції; всі капітали затратились через обезціненє гроша. Також і українських інституцій фінансових не оминула воєнна хуртовина, а між ними і одинокий наш акційний банк — Земельний Банк Гіпотечний у Львові. Всі його капітали обезцінені. І от перед нами важне завдане: Відбудова того нашого одинокого банку, щоб він міг як слід сповняти своє економічне завдане серед нашого народу.

Ся відбудова в тих тяжких часах поступає повільно і довершилась щойно за кілька літ. Але обставини велять тій відбудові вже тепер дати тривку основу, о яку сперлась би дальша будівля. До сього примушує і новий банковий закон, який вимагає, щоб кождий банк виказався до кінця 1925 року акційним капіталом в сумі 1 міліона золотих. Котрий банк сеї суми не викаже, буде урядово замкнений.

Що се значить для нас?

Ніщо інше тільки утрату нашого одинокого банку. Тому ми в як найкоротшому часі мусимо постаратись, щоб наш банк виказав суму 1 міліона золотих. І от перед нами економічний плебісцит.

Кождий з нас мусить взяти участь в сьому плебісциті тим способом, що закупить акції нашого Земельного Банку Гіпотечного у Львові. Тих акцій є 29,500 штук.

Щоб уможливити кождому набути певну скількість акцій, установлено ціну одної акції на 25 золотих, а зі скарбовими належитостями і коштами виготовлення одна акція буде коштувати 26 золотих (5 долярів). Тому до діла! Підготовім сей економічний плебісцит так, щоб акції Земельного Банку Гіпотечного були розкуплені на протязі одного місяця. Сього вимагає від нас не тільки наше економічне життє, але сього вимагає від нас також наша національна честь.

Сей обовязок тим лекше сповнити, що акція се вартостевий папір, який буде мати свій курс, а в міру зросту фінансових засобів банку ВАРТІСТЬ АКЦІЇ БУДЕ РОСТИ. Крім того акціонери будуть мати дивиденду, яка завсіди перевисшує процент в касах. Певне теж, що АКЦІЙНИЙ КАПІТАЛ БУДЕ ЗБЕРЕЖЕНИЙ В НЕДВИЖИМОСТЯХ І ЧУЖИХ ТРИВАЛИХ ВАЛЮТІ, ТАК ЩО НІКОЛИ НЕ ПРИЙДЕ ДО ОБЕЗЦІНЕННЯ АКЦІЙНОГО КАПІТАЛУ.

Тому в зрозумінню великої ваги банку для нашого економічного життя, заклнкуємо КОЖДОГО УКРАЇНЦЯ, КОЖДУ КООПЕРАТИВУ, КОЖДУ ЦЕРКВУ, КОЖДУ ЧИТАЛЬНЮ І ВЗАГАЛІ КОЖДЕ ТОВАРИСТВО ДО ЗАКУПУ АКЦІЙ. Особливо ся підписка акцій, сей наш економічний плебісцит буде іспитом для нашого кооперативного руху та для наших читалень і товариств.

Тому до діла! Управа кождої кооперативи, виділ кождої читальні, кождого товариства, най скличе своїх членів і вияснить їм вагу підписки акцій Земельного Банку Гіпотечного. Кождий парох чи завідатель парохії тез заздалегідь приготовиться, щоб його церква могла підписати бодай кілька акцій. А коли зважити, що тільки в Галичині є понад 3,000 церков, то ясне, кільки акцій можуть самі церкви субскрибувати.

Отже до діла! Готовімся до економічного плебісциту!

Самовбийство Польщі.

(Продовження)

Чи Польща потрафить спольщити другі національні менчости?

Питання других національних менчостий не можна розвязати асиміляцією (денаціоналізацією), бо щоби собі Поляки не говорили, сі другі національні менчости ніколи спольщити не дадуться. Одинокою розвязкою є покинути територію, яка ніколи не повинна бути забрана. При послідних загальних виборах у двох провінціях, на Волині й Поліссю, не вибрано ні одного Поляка послом. Сей факт вистарчає, щоби показати, що сі провінції не повинні були бути прилучені до Польщі. Східній Галичині нібито дано автономію. На ділі її поставлено під воєнний стан. Там заведено військову службу, і на випадок війни Українців будуть примушувати, щоби вони бились за уряд, якого вони ненавидять. Я сумніваюся, чи се буде жерелом сили Польщі. Досвід розваленого австрийського цісарства показує на щось зовсім другого.

Польща а Німці.

Навіть деякі польські урядники признають, що трактоване других українських країв Польщею було, що так делікатно сказавши, нерозумне. В захопленій Польщею Білій Руси та Україні польський уряд сконфіскував всі маєтки російської корони, православної церкви, публичних інституцій, та коло 300,000 гектарів (близько 700,000 акрів) з того роздано межи польських офіцирів та жовнірів та других польських еміґрантів. Далі німецьке населення Польщі нарікає тяжко й слушно на їх трактоване польським урядом. Коли встановлено Польське Королівство, їх було коло трох міліонів, але тепер їх нема більше, як півтора міліона. Провідник німецької групи в варшавськім соймі сказав мені, що певно якого півтретя міліона німецького населення забралося з Познанщини та польського Поморя, але на місце сеї втрати Поляки забрали Горішну Силезію; кромі сього є ще богато Німців в Конгресовій Польщі, головно в місті Лодзі, котре вибрало трох Німців послами до сойму. Щодо других 14 німецьких послів, то 4 походить з Познаня, 6 з Поморя, а 4 з Горішної Силезії. В час прилучення Познаня до Польщі, лишень одна третина його населення була німецького походження, але зате Німці становили коло половини населення Поморя. Супроти сього булоби багато краще, якби Поморе лишено при Німеччині, бо економічні аргументи за його прилученнем до Німеччини були також сильні, як аргументи за прилученнем Горішнього Шлеску до Німеччини. Подорожуючи по центральній Европі, чоловік усюди натрафляє на страшні економічні наслідки перенoшення територій. Сього видай мало хто розуміє, що одною з причин теперішного економічного лиха в Европі є се, що мирові договори поперенoсили так богато країв зі здібних у нездібні руки. Хоча етнографічні причини прилучення Познаня до Польщі були такі сильні, що їх не можна було зігнорувати, мимо сього нема сумніву, що з економічного становища Познанщина також потерпіла сильно через ту переміну. Лихо ще погіршилося через політику польського уряду, котрий старався прогнати німецке населення зі забраних країв в сей спосіб, що їх життя робилося там невиносимим.

Польські межинародні крутарства.

Се була свідома політика. Польський уряд пояснив мировий договір в сей спосіб, щоби змeншити до послідного числа Німців, які малиби право домагатися польського горожанства. Так приміром, договір надавав право Німцям, що родилися з німецьких родичів, живучих у Польщі. Сю постанову межинародного договору польський уряд пояснив у сей спосіб, що родичі мають бути ще при життю, так що ні один Німець, котрого один з родичів помер, не може домагатися польського горожанства на основі мирового договору. Німецьке населення Польщі відносилося з тою справою до Ліги Народів, але ся відослала сю справу, як богато подібних других справ, до постійного суду межинародної справедливости. Сей суд рішив проти пояснення польського уряду, і стан німецьких мешканців Польщі тепер поправився значно, але богато лиха зроблено їм ще, заким рішенне наспіло.

Один з високих урядовців польського міністерства заграничних справ сказав до мене відкрито: „Певна річ, що ми позбудемося, як можна найскорше, сього договору про національні меншости". По правді, Польща вже на ділі давно позбулася сього договору, бо в Польщі його не виконується. Коли порівнати трактованне національних менчостий в Польщі з трактованнем національних менчостий в Чехословаччині, вийде на верх яскрава ріжниця. Нема сумніву, що в Чехословаччині національні менчости ще мають богато слушних причин до нарікань, але їм дають право вживати своєї національної мови в чеськословацькім парляменті, тоді, як вони становлять що найменче 20 процентів населення, вони мають свої власні школи, їх мови вживаються в судах. Національні менчости в Польщі сих прав не мають.

Політична сліпота Поляків.

Переконати Поляків про крайну глупоту їх політики видається річю неможливою. Один Поляк, з котрим я говорив про се, подав мені примір трактування Ірляндії Англією як оправдання польської політики. Я сказав йому, що коли така стара й сильна держава, як Англія, програла зі своєю політикою и мусила її остаточно змінити, то на скільки скорше програє така нова й слаба держава, як Польща, і що його примір не є оправданим, але осторогою для Польщі. Він не міг добачити мого аргументу. Се справді гідне подиву, що Поляки, як знають, як їх національний рух уратувався перед загибелю, можуть представляти собі, що вони потрафлять викорінити національного духа других народів тими самими способами, які не потрафили викорінити національного духа в Поляків. Вони просто не можуть опертися покусі робити другим те саме, що другі робили їм, і показуються зовсім нездібними застановитися хочби на хвилю над практичним питанням, чи вони можуть сею дорогою щонебудь зискати.

(Далі буде).

НА ШЛЯХУ ДО НАЙВИЩОЇ МЕТИ

Які не булиб супротивні хвилі в життю народів, їх доля в першій мірі залежить від них же самих. Як кожний чоловік буває в першій мірі сам же ковалем власної долі без огляду на те, як не зложилисьб його життеві обставини, те саме діється з народами.

І в життю народів спостерігаємо те саме, що в життю одиниці: її життева доля, її осягнення бажаної мети залежне від її економічного добробуту, вищого чи нижчого рівня освіти, від її праці, витрівалости, сили волі, рішучости та спроможности в рішаючім моменті поставити всі матеріяльні й моральні сили для осягнення виделяної в її серці мети. Коли ж одиниця не освідомить собі власних сил і не положить їх в основу своєї життевої долі й осягнення тої чи иншої мети, така одиниця здана на всі примхи безвільного життя й не може здобутися на повне самостійне життя, хочби й тішилася матеріяльною й моральною підмогою брата, сусіда чи приятеля.

І бувае так, що одиниці, котра коротає свій вік серед крайно невідрадних обставин життя, присниться чудовий сон. А в цім сні побачить себе одиницю в цілком протилежних життєвих обставинах, як були вони в дійсности, в обставинах волі, самостійности й розвитку. Щойно тепер запримічує одиниця, що її треба було робити, щоб могти жити повним самостійним життям вільної людини. Ще більше вбиваються в тямку одиниці запримічені життеві перестороги, коли чудовий сон починає захмарюватися й звідусіль виступають ті примари, які так томлять її життеву дійсність. Чоловік пробуджується серед життевих незгодин свого віку, але сон, вбитий добре йому в тямку, піддав йому инший шлях його життя. Від нього самого залежить в першій мірі чи захоче він повного вільного життя, чи вибере дотеперішне ганебне істнування й конання в життєвій неволі.

Нішо на світі не проходить за дармо. Чим більше добро, тим більше вимагає вкладу матеріяльних сил, праці й моральної вартости. І тільки те добро гідно цініться, котре здобуте великими матеріяльними витратами, великими трудами й великою моральною напругою. Навпаки, добро, що прийшло незаслужено або за півдармо, легковажиться й тим самим швидко тратиться.

Це бувае в життю поодиноких людей, це буває і в життю народів. У життю останніх особливо сумні наслідки має втрата такого найвищого добра, яким є повна політична воля. Політичну волю тратять звичайно ті народи, котрі не дорослі до неї, або виказують у своїх рядах за богато таких, для яких пустим звуком є засада ратунку загального добра, убрана в отсі слова в Енеїді Котляревського:

> Де общеє добро в упадку,
> Забудь отца, забудь і матку,
> Лети повинність ісполнять.

А вже нещасна доля того народу, члени котрого в хвилинах, коли треба забути навіть про батька й матір, мають на увазі виключно особисту наживу, ширять страшну деморалізацію в своїм оточенню й зберігають всю могу свое здоровля й істнування для місць і цілей, для яких звичайно цілком не надаються. Такі злочинці в критичних хвилинах історії народу доводять до того, що хвилево марно проливаються струмки крови найкращих його синів, що на марне пошести котять іще більше жертв ніж воєнна зброя, що на дурно пішли инші матеріяльні й моральні добра добрих громадян і членів народу.

І нарешті наслідком того, що одна частина громадян не сповнила свого обовязку, а ще й віддалася злочинній діяльности, наступає катастрофа й нарід, замісць вільно розвивати своє життя в усіх напрямках, плаче на ріках вавилонських, а бо попадає в повну апатію й спить твердим сном.

Не туди стежка в горох. Господар, що погорів, пропащий, коли він не здвоїть, у десятеро не збільшить енергії, щоб відбудувати погорілі будинки. А знаючи причину пожару, він певно доложить усіх зусиль, щоб пожар не повторився, бодай з такої самої причини.

І нарід, що опинився на заграницях своєї волі, не варт уваги культурного світа, що гірше, покривається соромом перед грядучими поколіннями, коли він не піде слідами того погорілого господаря, що на попелищі свого забудування поставив нове, ще краще й забезпечив його перед новим огнем.

Горе народові, котрий потерпівши страшну катастрофу, не вчинить жадної науки з неї, не усунув усіх причин, що довели до катастрофи, й не засукав рукавів до праці на всіх ділянках свого життя: економічнім, культурнім і політичнім, зорганізувавши для цієї праці всіх своїх громадян.

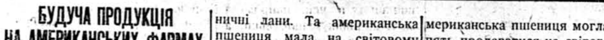
(Новий Час).

М. Возняк.

ЗМІСТ КАЛЕНДАРЯ У. Н. СОЮЗА НА 1926 РІК.

Табельний календар на 1926.
Календаріюм.
Історичний календар.
До якої запомогової організації належати.
Що кождий член повинен знати про У. Н. Союз.
XVI конвенція У. Н. Союза.
Нові роди обезпечення в У.Н.Союзі
Посмертні згадки.

В. Кедровський: Проголошення першого Універсалу Української Центральної Ради в Києві. (Спогади очевидця).
О. Олесь: Вірю горяче.
Україна. — Територія України. — Населення України. — Назва України. — Події з історії. — Новий поділ України. — Радянська Україна; Західна Україна (докладна статистика Галицької України); Підкарпатська Русь; Під румунською окупацією.
Українські табори в Чехо-Словаччині (з оригінальними ілюстраціями).
Осип Маковей: Сон.
Слово о Полку Ігоревім (Заспів і Плач Ярославни).
Осип Маковей. Понад хмари.
Ой, красно, ясно (Народня пісня).
М. Шашкевич: Веснівка.
Володимир Мономах (З приводу 800-літних роковин смерти великого володаря Руси-України).
Руїна Січи в піснях і думах.
Я. В.: Ліс і сокири.
Т. Шевченко: Ранок.
Петро Чулий: Дещо про Москалів (Популярно-наукова розвідка на основі російських жерел про життє-буттє московського народу).
Гей не дивуйтеся (Народня пісня).
Українець є зразком Славянина.
Любов і біль (Казка).
Забобони й наука (Про опирів).
Свящ. др. Микола Копачук: Московська душа (Про головні переходи, які вплинули на московську душу, а саме: 1. Християнство. — 2. Татарське лихоліття. — 3. Державний деспотизм. — 4. Кріпацтво).
Др. Осип Назарук: Опис Київа (Вимок із спомнинів з часу подорожі).
Смерть і любов.
Др. Лонгин Цегельський: Наші державотворчі невдачі (З давно і недавно минулого).
Співаючі вежі в Голяндії і Бельгії.
Початки письма.
Милостиня (Оповідання).
Спогади про початки зелізниці.
Найбільші вороги людий.
Що є між життєм і смертю.
Синій кремінь (Оповідання).
Як довго живуть звірята.
Століття ковнвиції.—Століття плуга.
Будівельна кооперація.
Зріст маєтку У. Н. Союза.
Нащо обезпечувати дітий?
Нащо обезпечення на життє в Америці, коли його не треба було в старому краю?
Деморалізація серед польської міграції в Америці.
Обєднання Українських Організацій в Америці.
Нові галицькі анекдоти (жарти).
Оголошення.
Календар містить богато нових оригінальних ілюстрацій зі старого краю і з Америки.
Ціна одного примірника 50 центів з пересилкою.
Замовляти у Свободі.

БУДУЧА ПРОДУКЦІЯ НА АМЕРИКАНСЬКИХ ФАРМАХ.

Американське рільниче господарство достарчає свого продукту не лише на американський внутрішний ринок, але й на заграничні ринки, головно на світовий збіжевий ринок в Ліверпул до Анґлії. Питання, в якім напрямі буде розвиватися рільнича продукція Злучених Держав, тісно звязане з питанням ринку, так у себе дома як і заграницею.

Пшеницю і худобу вивожено зі Злучених Держав заграницю, головно в довоєнні і повоєнні часи, і тому її ціна нормувалася по більшій частині цінами на світовім ринку. В часі війни, коли на пшеницю була дуже висока ціна, богато американських фармерів перемінило пасовиска в управні поля під пшеничні засіви. В однім стейті Кенсас забрано 150,000 акрів пасовиска під пшеничні лани. Та американська пшениця мала на світовому ринку так довго попит і була добре плаченою, як довго велась війна і як довго залишились її наслідки в світовім господарстві. Та вже в 1925 році ситуація на світовім ринку цілком змінилась, і то для американської пшениці на гірше, та й нема вигляду на се, щоби поправилася. Причина того ось в чім: На світовий ринок в 1925 році довезено богато пшениці з Совітських Републик, Канади, Арґентини і Австралії; з тих трох послідних вдвоє більше, ніж до війни. Велика скількість пшениці спричинила значне обниження ціни, так що для американських фармерів продавати свою пшеницю по тій обниженій ціні булоби получене зі значною стратою. Сьогодня американська пшениця продається лише для запотребовання в нутрі країни, і її нормуеться потребами домашнього ринку. Тай нема вигляду, щоби американська пшениця могла опять продаватися на світовому ринку в такій скількості, як це було до сього часу; а то головно тому, що не зможе конкурувати з тими краями, які до війни і сьогодня знов опанували його. Тому продукція пшениці в Злучених Державах мусить ограничитися до внутрішного ринку, а фармери, щоби не продукувати її більше чим потрібно для домашнього вжитку, мусять звернути свою енерґію і працю на другі ділянки рільничої продукції. Побіч пшениці — годівля скота давала один з головних прибутків американським фармерам. До війни випасали худобу на величезних „ренчах", але коли показалося, що управа пшениці приносить красші зиски (в звязку воєнними подіями та їх впливом на світовий ринок), як і тому, що її лекше продати та перевести, богато пасовиск замінено на пшеничні поля. Годівля скота підупала. Коли-ж зараз не можна продати пшениці з зиском для фармерів, то річ цілком зрозуміла, що фармері повинні звернути більше уваги на годівлю скота чим у праву пшениці.

Та управне поле не легко обернути опять на пасовиско, а й годівля скота виключно на випасах не дуже поплатна. Скот годований дома красше платиться і приносить більші зиски чим випасуваний. Крім того, в дома можна годувати добірні раси. Расова худоба ліпше годується і приносить красші зиски. До того за годівлею скота дома промовляє і та обставина, що пасовиск зараз не богато а поля, які не буде можна ужити ані під управу пшениці ані пасовиска, найкрасше ужити під управу фуражних ростин. В той спосіб зужиється всю посівну площу, і через раціональну годівлю скота піднесеться фармерські прибутки. Пшениця продукована в меншій кількості буде вистарчати на потреби внутрішного ринку і тому її ціна не буде залежати від заграничного ринку.

Крім того, при теперішних водяних шляхах, які зараз розбудовується, буде можна лекше і дешевше доставити худобу на ринок. Так само перерібка побічних продуктів (шкіра, ріг і т. и.), яких достарчає скот, значно піднесе його ціну та тіснійше звяже міське населення з сельським, фармерським.

ПОВІДОМЛЕННЄ (NOTICE)

Сим повідомляєся всіх уділовців (stockholders) Українського Народного Дому в St. Louis, Mo., що на загальнім зібранню уділовців дня 11-го жовтня с. р. зайшла ухвала звинути корпорацію Народного Дому, а реальність передати зорґанізованим товариствам на їх власність, так, щоб Народний Дім був дійсно народним, а не кількох одиниць. — Дня 9. падолиста с. р. ухвалено повідомити дорогою преси тих, котрі ще не принесли або не прислали своїх шерів, аби до дня 30. падолиста с. р. се учинили. — За прислані шери, уряд зорґанізованих товариств видає тимчасові ноти, бо паразі нема ще досить гроший, аби за все готівкою платити. — Ті, що будуть засилати, мають підписати шера на другій стороні на долині на останній лінійці імя на кого шер виставлений.

Много уділовців дарувало свої шери, другі жертвували по можности. Імена тих будуть зописані до золотої книги.

ЗА УРЯД УКР. НАР. ДОМУ:
Іван Онуфрей предс.; **М. Петрівський** касієр; **Василь Щупляк**, секр.

Шери засилати до касієра. **M. Petrowsky, 5015 Goethe Ave., St. Louis, Mo.** 274-76

УКРАЇНСЬКА КОРЕСПОНДЕНЦІЙНА ШКОЛА.

Українська Кореспонденційна Школа в Міннеаполіс, в Міннесоті, Сполучених Державах, провадить 8 кляс по українськи через кореспонденцію, і **робить добродійне і патріотичне діло** бо вчить тих, що не можуть або не мають часу ходити до школи.

Школа навчить Ваші діти або Вас самих за $5 клясу. Наука йде так скоро як в реґулярній школі, **книжки тісамі, що по всіх школах.**

Українська Кореспонденційна Школа є дуже вигідна для всіх, бо ученик сидить дома і переробляє лекцію на папери, а папір шле до школи. В школі папір коректуємо і вертаємо його ученикови і даємо нові лекції.

Подайте нам вік і клясу дитини, як учень старший подайте вік і укінчену клясу, а ми негайно зачнемо давати лекції. Маємо богато учеників в Америці і Канаді. **Користайте з нагоди і вчіть діти по українськи,** бо є дуже добра нагода і майже **нічого не коштує. За науку ручимо, маємо кільканайцятьлітну практику в научуванню. Се є загальна справа,** тому просимо українські часописи передрукувати повисше. — З правдивою високою пошаною, **Українська Кореспонденційна Школа, 20 University Ave., N. E. Minneapolis, Minn., U. S. A.** 274

А. Е. Білінський, ректор.

ЗМІНА КРАСКИ ПІД ВПЛИВОМ МОРОЗУ.

Сріблистий сиберійський кролик є цілий білий з виїмком кінця уст і кінців ніг, котрі є чорні. Коли усунути йому білу шерсть і плекати його на морозі, вкриється чорною шерстю.

ЯК ПОВСТАЄ ПРАЛІС?

Вульканічний вибух у 1883 році знищив зовсім ростинність на островах Кракатав. Острови ці зовсім відокремлені від суші далеко на 40 км., незамешкані, оставлені самі для себе, тому давали дуже добру нагоду слідкувати, скільки треба часу, щоби якась країна знову вкрилася ростинністю, щоби знову пишалась буйним праліском. Нове кільчення й ріст були можливі лише завдяки вітрови, який приносив насіння й овочі. Цю службу сповняли теж птахи і морські струї. Уже три роки після вибуху відвідав природник Трайб згадані острови і ствердив на них 25 родів ростин, що були розсіяні на попелистій поверхні. Десять літ пізнійше, 1896 року збільшилася ростинність уже до 62. Почали вже творитися поодинокі ростинні формації, прим. характеристичні родини ростин, як на морських побережах, а в глибині островів трави й низькі кущі. Ще десять літ пізнійше подає природник Ерист спис 103 родів ростин. Тоді витворилися вже зовсім точні формації та перші завдатки на ліси. Від 1919 року відвідував ці острови кілька разів природник Дотерс ван Лївен і вже подав 262 роди ростин. Ростинність була тоді вже зовсім инша. На місці рідких дерев, у глибині був типічний праліс, дерева, конарі й галуззя поросли ліянами, по части зовсім непроходимими. Отже до 40 літ виросла ростинність майже такасама як була колись.

ОПОВІЩЕННЄ.
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕМОКРАТИЧНИЙ КЛЮБ В НЮ ЙОРКУ
— улаштовує —
ТОВАРИСЬКУ ЗАБАВУ
(THANKSGIVING DAY PARTY)
— яка відбудеться —
В ЧЕТВЕР, 26. НОВЕМБРА 1925
о годині 3-ій пополудни
В ЛЬОКАЛИ КЛЮБУ
59 ST. MARK'S PL., NEW YORK CITY
На сю забаву вічливо запрошує Тов. Членів і Членниць зі знакомими.
274-75 **Забавовий Комітет.**

УВАГА! — ФИЛАДЕЛФІЙЦІ!
ЗАХОДОМ
ЗАГАЛЬНОГО КОМІТЕТУ
— устроюється —
ВЕЛИЧАВИЙ БАЛЬ
НА ТЕНКСҐІВІНҐ ДЕЙ,
В ЧЕТВЕР, 26. НОВЕМБРА 1925
В УКРАЇНСЬКІЙ ГАЛИ
849 N. Franklin St., Philadelphia, Pa.
Початок о год. 6-ій вечер до 2-гої по півночи.
Вступ враз з ґардеробою 50 ц.
Орхестра першорядна.
Весь дохід з вище згаданого підприємства призначений на інвалідів Укр. Гал. Армії.

Шановні Громадяни! 273-75

Загальний Комітет, в котрого склад входять Братства, Товариства і Громади є на то, щоби вразі потреби був чесно заступлений український нарід.

Коли в нашій рідній землі гостював голод, тоді Заг. Комітет старався призбирати фондів і післав на руки комітету. Маємо листи з подякою з рідного краю від отримавших підмогу. Коли повінь навістила наш край також само Заг. Комітет вислав підмогу. Тепер простягають руку Українські Інваліди нашої Галицької Армії і ми мусимо дади і підтримати їх при життю. Комітет старається зібрати якусь суму гроша і відослати для Інвалідів. Тож до праці Громадяни! Стараймося, щоби з так славного міста Филаделфії вислати більшу суму ґроша на сю ціль.

Явіться всі в згаданім дни в Укр. Гали. Дайте доказ свого народного обовязку супроти Героїв Галицької Армії.

УРЯД ЗАГАЛЬНОГО КОМІТЕТУ:
Іван Пеленський, голова; **Стефан Штогрин**, касієр; **Т. Малик**, секр.

В ПОГОНІ ЗА МІЛІОНАМИ.

(З німецької повісти Е. Г. Зеліґера переробив В. К.).

(1)

В офісі банкової фірми Стокс і Яркер у Сен Люіс було вже після роботи. Ще тільки дві електричні лямпи світилися перед величезним сейфом, що стояв по середині найбільшої залі.

Власник фірми Джім Стокс та його перший касієр і бугальтер Петер Фос сиділи перед сейфом, оглядали його і вже давно ствердили, що тих двох міліонів долярів, що мали бути завтра заплачені бавовняному королеві з Місурі, Дікові Петонові, в сейфі — не було.

„Містер Стокс, ви злодій!" промовив Петер Фос з найбільшим спокоєм, на який він міг позволити собі як американізований гамбурський Німець, і погладив свою невелику, гарну борідку. „Ви проспекулювали на протязі двох років два міліони. Ви обікрали на цю суму солідну фірму Стокс і Яркер! Вас треба було-б властиве замкнути!"

Джім Стокс притакував пригноблено. Він знав спосіб балачки Фоса і не дивувався тому. Зрештою Фос був цілковито в праві.

„Всі спекуляції, перед якими я вас остерігав", говорив Фос далі, „не вдалися. Вам не лишиться нічого иншого, як нарушити депозити".

„Ніколи в світі!" крикнув Стокс і підніс, відборонюючися, руки. „Я зголошую завтра конкурс і після завтра зачну свою карієру наново від робітника при збіжевих елеваторах. За кілька років видобудуся знов на верх".

Містер Стокс мав вже за собою пятьдесять років. Але він був Американцем та ще й нежонатим.

„Містер Стокс!" промовив Фос поважно і нагло став говорити тихше. „Ви не зголосите завтра конкурсу".

„Ви маєте якийсь вихід!" крикнув недовірчиво Стокс. „Але виходу немає. Це виключена справа. Прокляті мідяні акції. Як би я міг дістати кілька місяців проволоки. Вони знов підуть вгору, вони мусять піти вгору, інакше вся промисловість піде до чорта. Але Дік Петон це твердолоб. Він не зрозуміє цього. Кажу вам, любий Фосе, я пропав".

„Коли нема виходу", сказав Петер Фос підсміхаючись, „тоді мусимо його зробити. Подивіться, прошу, в цей скриток у сейфі. Ви мусите свято вірити, що в цій шафі лежать два міліони долярів, ті самі, що ви їх маєте віддати завтра Дікові Петонові".

„Я вірю!" простогнав Стокс, знизуючи плечима.

„Ці два міліони долярів я сьогодня у вас вкраду!" сказав шепотом Петер Фос. „Я, ваш касієр, буду вдавати злодія, щоби виратувати фірму Стокс і Яркер перед конкурсом".

Джім Стокс вплив мочки свій зір у зухвалі очі Петера Фоса і похитав головою.

„Здається, що ви ще не зрозуміли значіння цеї знаменитої комедії", прошепотав Петер Фос. „Ви підете завтра до Діка Петона і разкажете йому про мою гидку крадіж. І що тоді станеться?"

„Він не повірить!"

„Ви зголосите наперед крадіж в поліції і пішлете за мною славного детектива Боббі Дода".

„Він жеж вас зловить! Він зловить вас ще, заки ви доберетеся до Ню Йорку!" закричав Джім Стокс схвильовано. „Чи ви застановляєтеся над тим, які наслідки це мало-б для мене. А вже для вас!"

„Біббі Дод мене не зловить!" відповів зухвало Петер Фос.

„Це-ж найліпший детектив у Північній Америці!" простогнав Стокс. „Краще візьміть другого".

„Власне, це мусить бути найліпший!" сміявся Петер Фос. „Найславнійший! Найкраща сила на цьому полі! Про якого найбільше пишуть ґазети! Не розумієте цього, містер Стокс? Про Боббі Дода друкують ґазети довжезні статті, містять його фотоґрафії, хвалять його понад усе, виносять під небо. А хто пише ці статті? Він сам або підплачені ним репортери. А злочинці стоять під гіпнозою цеї ґазетної реклями і даються йому ловити. Я йду на всякий заклад, що я буду водити Боббі Дода цілий рік за ніс і що він не побачить навіть країчка моеї одежі. Цілий рік, містер Стокс, поки ваші акції не полізуть вгору!"

„Ви хочете це зробити для мене?" простогнав Стокс і обтер піт з чола.

„Містер Стокс!" сказав Петер Фос спокійно, поправляючи рукою своє волосся. „Перед двома роками ви задержали мене на мості, як я з голоду і розпуки хотів кидатися в ріку. Я вдарив вас двічі в лице але ви не пустили. Без вас я був би сьогодня мертвий. А це було-б мені надзвичайно прикро, тим більше, що я від вісьмох тижнів дуже щасливо жонатий".

„Але що скаже Дік Петон?!" зітхнув Джім Стокс.

„Коли він буде переконаний, що я справді вкрав вам гроші, тоді він погодиться зачекати, поки мене не зловлять. Очевидно він буде настоювати, щоб мене шукав Боббі Дод. Поки він буде мати дрібку надії, що дістане свої гроші, доти він мусить піддержувати фірму Стокс і Яркер; інакше з нього був би лихий купець. А це він не є. А як ви завтра підете до нього і признаєтеся, що ви гроші проспекулювали, тоді він без милосердя дасть вам провалитись і буде щасливий, як вирятує при конкурсі десять відсотків".

„Але, Боббі Дод!" перебив Стокс, погоджуючися вже на половину на цей більш ніж очайдушний плян. „Ви справді недоцінюєте цього чоловіка".

„А ви недоцінюєте мене!" засміявся Петер Фос. „При всіх своїх дотеперішніх ловах Боббі Дод мав по другому боці все доброго союзника; це було нечисте сумління злочинця. В мене його немає. Навпаки, в мене аж забагато чистого сумління. А крім того я вам ще до чогось признаюся, містер Стокс. Хоч я виглядаю цілком звичайно, але мене в життю тровили вже всіми собаками. З моїм обличчам я можу виступати під кожною маскою. Так, я вже був і актором, в угорськім провінціональнім театрі. До семого року життя я жив при моїх батьках. Мій батько був вищим лікарським урядовцем в Гамбурзі. Підчас холери він помер, таксамо і мати. Я пішов до мого дядька у Штрінау, шлеського містечка над Одрою. Мій дядько, цілком розумна і чесна людина, був суддею. Тільки з його методами виховання я цілком не погоджувався. Замісць вчитися далі в ґімназії, я втік до Гамбурґа, сховався в вуглярні на анґлійськім пароплаві і показався на покладі аж на морі. Наперед дали мені їсти, а потім вибили мене. Але я поставив на своїм. Вісім років я блукав по світі, чистив чоботи, був погоничем верблюдів, кельнером, возив пиво, був полісменом і волокитою. Я був кавбоєм в Тексас і кочегарем на судні. Я збивав скрині, ходив з плякатами по Ню Йорку. А між тим я був раз-по-раз на кораблі, на морі як матрос, як стюард, як кочегар і навіть як касієр. Я перепачковував опіюм в Хінах і в Одесі і носив хорих у холерних бараках. Раз був я три дні закований в залізо за те, що кинув анґлійському капітанови в голову миску з червоною фасолею. Це був бунт. На четвертий день я вже був на волі, а в мурі моеї тюрми лишилася велика діра. Я говорю і пишу на чотирох мовах і крім того можу цілком добре порозумітися ще на кількох инших мовах. В Шикаґо я попав у конкурс як великий корабельний підприємець, а в Кай Вест я програв цілий маєток. Поки нарешті я не опинився на мості в Сен Люіс. А що далі було, це вам відомо".

„Як жеж ви опинилися на мості?" промовив Джім Стокс здивовано. „Людина з вашими здібностями!"

„Любов — це тяжка хороба!" відповів Петер Фос майже поважно. „Тоді Полі не хотіла ще мене знати. Аж як я став вашим бугальтером, тоді вона захотіла віддатися за мене".

„А як він вас вже таки зловить?" спитав Стокс.

„Тоді я використаю першу нагоду, щоб втечи йому знову", відповів самопевно Петер Фос.

„Але-ж зважте, що всяке може притрапитися!" остерігав Стокс. „Припустім, що він приведе вас сюди і ви станете перед судом. Тоді я покажуся обманцем".

„Де там!" засміявся йому в очі Петер Фос. „Я беру все на свої плечі. Бо звідки-ж ви знаєте, який стан вашої фірми? З книг, які я веду. А як я ці книги фальшував від двох років на користь фірми? Що тоді? Я придумав ціле обманство без вашого відома, щоби ратувати фірму Стокс і Яркер. І як подбаєте за доброго адвоката, тоді я рахую навіть на виправдання серед сильного зворушення публики".

„Що-ж", промовив крізь зуби Джім Стокс. „Коли ви хочете за мене підставляти свою шию під шибеницю, то чому я не маю би те саме зробити. Я вже наговорю завтра Дікові Петонові, що треба".

„Чудесно!" гукнув Петер Фос задоволено, обняв його і поклепав по плечах. „Ви подобаєтеся мені, містер Стокс. Найпізніше за два роки ми приведемо фірму до порядку. Тоді я з покаянням віддам вам назад ваші два міліони. Тоді я ставлюся сам перед суд, признаюся, що я пофальшував книги, щоб вас ратувати, і тим добуду рекорд над усіми касієрами. Може мене засудять на кілька місяців, але всі будуть дертися надімною. А як-ж це буде реклама для фірми Стокс і Яркер!"

„Фосе!" промовив задихуючись зі схвилювання Джім Стокс. „В імя боже, я віддаю себе у ваші руки. Робіть, що хочете. Ви краще знаєте за мене. Я на все погоджуюся! Одно вам ще скажу: Коли наша фірма буде ще істнувати за два роки, тоді вона буде звятися: Фос, Стокс і Яркер!"

„Згода!" відповів Петер Фос і стиснув йому руку. „А тепер ідіть до свого клюбу. Можете приготовити трохи Діка Петона. Я-ж тимчасом виправлю книги. Я постараюся, щоб кожний, хто загляне в них, був переконаний, що сьогодня вечером в цім сейфі було справді два міліони. Пізніше в процесі

(Дальше на 4-ій стороні).

ДОПИСІ.

МИЛВОКІ, ВИС.

Протест проти польської неволі.

Здається, що ще ніхто не читав в українських часописях про життя Українців в Милвокі, Висконсин. Кождий Українець в Америці подумав би собі, що в Милвокі нема Українців. Колиб хто собі так подумав, то помилився би. Ту доволі велика громада Українців, але всі так як би спали. Аж тепер трохи пробудились зі сну. В неділю 17-го м. м. о. М. Баландюк, по Службі Божій заповів всім парохіянам, щоби прибули на церковну салю в неділю, 24. жовтня по Службі Божій. Та прибула тільки мала горстка людий тих, котрі трохи знають про українську справу. І та мала горстка Українців вибрала Івана Березівця яко предсідателя, а Николая Кудринського за секретаря. і повела нараду. Іван Березовець промовляв до присутних про наш рідний старий край, про Галичину і Буковину, про нашу рідну землю Західну Україну, про наших братів і сестер, як там польський уряд над нашими братами і сестрами знущається, над всею нашою ріднею. По скінченню промови Березівця, о. М. Баландюк прочитав для всіх присутних резолюцію. І промовив до людий, що так довше не може бути аби польський уряд нищив українські школи. Діти малі, казав він, навіть не сміють учитись в рідній мові. Таксамо і по висших школах, по містах, на университетах заказано українську науку. Отже всі присутні сказали разом одним словом, щоби запротестувати проти польського уряду, всі разом згодились вислати резолюцію до американського правительства до Вашингтону, і до англійського правительства до Берліна. І так зробили. Потому зачалася збірка грошей. Зібрано $20.25 на висланне резолюцій. Присутним котрі жертвували, дай Боже, здоровля за те, що не забули зовсім за свій рідний край, за своїх рідних, татів і матірий, братів і сестрів, над котрими знущається польсько-шляхетський уряд.

Українці в Америці! Не даймо нашим братам і сестрам загибати на рідній землі; скликаймо віча; радьмося, що нам робити; протестуймо; помагаймо матеріяльно і морально! Деб лише не находились Українці в якій закутині, ту в Америці, то повинні помагати нашим рідним в Галичині і Буковині. Бо таксамо і Румуни роблять на Буковині з нашими братами і сестрами. Бють їх, катують і в тюрми засилають. Всюди школи порумунщили і права їм повідбирали. Колись як Галичина і Буковина належала до Австрії, то нам нашої мови не могли так відбирати. Ми учились по школах у своїй рідній мові. Також австрійське правительство не відбирало і Полякам мови так само і другим народностям. А тепер польський уряд хоче всіх Українців знищити, або спольщити. Навіть не то що польський уряд знущається над Українцями, ба навіть також знущається і над своїм бідним польським народом.

Так не може бути. Ще раз подаю заклик до Вас, рідні братя, і до вас, рідні сестри, до всіх Українців і Українок, що жиете в Америці на вільній землі Вашингтона, і до тих Українців, що живуть в Милвокі, а ще не пробудились зі сну, хай розтворять очі свої, хай ідуть рука в руку. Поможіть рідним браттям і сестрам там за морем, хто як і чим може; не даймо їм пропасти під ляцьким ярмом! Хай живуть наші рідні браття і сестри на своїй рідній землі! Хай живе Західна Україна!

Никола Кудринський.

ПРАВИДЕНС, Р. АЙ.

Осуд кирині в громаді.

Наші українські громади в Америці можуть похвалитись перед широким громадянством своїми видними і діяльними патріотами, а ми, на жаль, мусимо хиба пожалуватись перед прилюдною думкою, що нашу громаду доля обдарила чоловіком, котрий хоче бути великим патріотом, а замісць працювати для громадських і народних справ, він їх раз по раз тільки розбиває.

Він спричинив у нас роздвоєння у громаді. Се роздвоєнне зачав релігійною агітацією, а далі воно дійшло і до всякої організаційної роботи.

Була колись у нас українська школа, та через ту агітацію її розбито.

Був український аматорський кружок — і сей через ту кирину агітацію розбився.

Була українська орхестра — і вона через те роздвоєнне розпалась.

Такі наші лідери як ось правиденський дуже відважні, але тільки проти своїх. Що він вже не виговорює на нашу українську католицьку церкву, котра виратувала Західну Україну перед спольщеннєм. Лається з усіх сил на так заслуженого церковного достойника і українського громадянина як митрополит Шептицький. Навіть він, сей наш правиденський лідер більший патріот від Шептицького. Він либонь більше заслужений для України ніж Шептицький. Шкода, що Наукове Товариство ім. Тараса Шевченка у Львові того не знало, бо було-б його іменувало своїм дійсним членом, а не Андрія Шептицького.

Але поправді то не тільки товариство імени Шевченка у Львові, яке є світилом від многих літ на цілу Україну, не спізнилося з гонорами для нашого правиденського лідера, але навіть наше скромне товариство ім. Шевченка в Правиденс (73 від. У. Н. С.) не розпадається над нашим лідером. Замісць того воно виконує совісно свої братські обовязки; пильнує справ Союзових, і при сьому памятає і про наш нещасний терпер рідний край. Збирає і посилає жертви на Рідну Школу, на голодне село, на інвалідів української армії.

І таксамо далі будемо працювати, хотяй Ви, самозванчий лідер, будете проти нас і будете нашу роботу розбивати. Нас кириня не відтягне від громадянської роботи, а віримо, що і Ви навернетеся колись до спільної народної роботи разом з громадою, бо чейже і Ви переконаєтесь, що не треба свого нищити, але підпирати, та що тільки спільними силами, єдністю і згодою станемо вільною нацією.

Доволі вже тої агітації за ріжними релігійними сектами. Крутять ся тут не тільки наші „независимці", але і бабтисти і „бадачи пісма свентего", а всіх метою є тільки — руйнувати, а не будувати. Чи мало ми ще мали в історії руїнників, чи ще нам їх треба?

Союзовці.

ЕЛМАЙРА, Н. Й.

Падолистові роковини.

Бачу з дописий, як то по великих містах наші люди святкували падолистове свято. Виходить з того руху святочного велика користь для цілого народу українського, з того, що так всюди люди зачинають день вольности шанувати.

У нас також святкували се свято, але не 1. падолиста, але аж 15. Оттак ми спізнилися з тим святом сього року. Як Бог дасть дочекати другого року то ми будем вже старались віддати поляглим героям заслужену народню честь, але дай Боже, щоб те свято нарік вже не було сумне, а веселе.

Сього року ми відсвяткували падолистові роковини дуже скромно. Засилали люди в церкві свої мольби до Всевишнього за героїв поляглих в світовій війні в обороні Вітчини.

У нас ніхто не готовився відсвяткувати се свято, тільки що місцевий наш священик заповів в церкві з кінцем науки, що по Службі Божій будесь правити парастас за упавших героїв українського війска. Так було; по скінченню Служби Божої правився парастас так сумно і так жалісно, що люди мало що не плакали.

Як звичайно ходило двох людий з тацою, але що зібрали то мають ділити аж на три части.

Григорій Левуш.

МУРИНИ НА СИБІРІ?

Англійські часописи повідомляють, що якийсь дослідник відкрив племя муринів в околиці Сибіри, де ще не ступила нога Европейця. Мурини ці зовсім похожі на африканських і не жиють у ніяких взаєминах із сибірськими мешканцями степів. Коли ця — покищо неправджена вістка — покажеться правдивою, то покажеться теж правдивою теорія вченого Гобіно, що колись давно більшу часть землі замешкували мурини і жовті, а потім їх витиснули білі, як сильнійші цивілізаційно.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

покажеться, що я фальшував книги цілі два роки, щоби затаїти на користь фірми втрати, спричинені вашими спекуляціями. Тепер можу вам признатися, що я сам вірю у мідяні акції. Тільки треба видержати. Тому власне я вкрадь вам ці два міліони, яких цілком нема. Перед північчю мене вже тут не буде. Ви можете після клюбу ще раз заглянути сюди".

„Куди-ж ви подінетесь?"

„До Німеччини. Я тужу трохи за нею. Хочу моему дядькові сказати „добрий день". Може він вже пруським міністром судівництва. Бо він все мріяв про те. А тепер ще одна, дуже важна справа. Я мушу, на жаль, лишити мою малу жіночку без повідомлення. Колиб я відкрив їй тепер мій славний плян, вона не пустила-б мене під ніякою умовою. Вона прикликала-б телефонічно трицять сімох лікарів, щоби оглянули мої нерви. А потім вона не пустила-б мене самого в дорогу. Тоді Дод зловив би мене вже в Питсбургу. Ви зрозумієте, що дефраудант не може втікати разом з жінкою, хоч як любив би він її".

„Пробі!" відповів Стокс збентежено. „Воно правда. Ви про все думаєте."

„Містер Стокс, ви візьмете на себе, поясните їй все. Інакше вона буде мати мене за справжнього злодія. Це було-б мені дуже неприємно, бо я хочу пізніще, як повітря прочиститься, спровадити її до себе".

Двацять хвилин пізніще Джім Стокс входив до помешкання клюбу „Ексцелзіор". Там сиділи вже за круглим столом Дік Петон, його міліоновий вірритель, Реджіналд Сплейркс, могутний торговець збіжжам, і Мерімен Пікок, директор тютюнового тресту, та кивали до нього покеровими картами. Стокс присівся до них і грав дуже обережно.

„Містер Стокс сьогодня не має відваги!" просопів Дік Петон.

„Мені треба завтра платити два міліони!" гаркнув Стокс. „Це щось значить. Власне я перераховував їх з моїм касієром і поклав до сейфу".

„Пусте" буркнув Сплейркс. „Хто кладе два міліони у свій сейф!"

„Ви забуваєте", завважив з легковаженням Джім Стокс, „що наша фірма не потребує банку, бо вона сама банк. У вас може інакше".

„Добре відрізав!" зареготався Пікок.

„Краще було вам відразу принести сюди гроші", сказав Дік Петон.

„Я не плачу ніколи перед терміном", відповів холодно Джім Стокс.

„Досить!" гукнув Пікок. „А хто ще раз заговорить про діла, платить сто долярів кари".

Вони грали далі і розійшлися як звичайно, в одинайцятій годині.

Джім Стокс поїхав ще раз до свого офісу. В цьому не було нічого надзвичайного, бо він контролював звичайно на переміну з Фосом електричний алярмовий апарат, що сполучував його величезний сейф з товариством нічної сторожі, якого патрулі вартували на вулиці перед банком. Дві електричні лямпи все ще горіли перед сейфом. Для безпеки їх не гасили звичайно цілу ніч.

У темнім закутку стояв Петер Фос. Книги були вже в порядку.

„Бувайте здорові, містер Стокс!" прошептав він, „і грайте добре свою ролю. Завтра вранці о девятій повідомить поліцію про крадіж і візьміть Боббі Дода. Потім ідіть до Діка Петона. Потім їдьте негайно до моеї жінки. Вона сьогодня цілу ніч не буде спати. Ви можете говорити з нею цілком сміло. З довершеними фактами вона примириться. Це не тільки найкраща, але й найрозумніша Американка між Ню Йорком і Фріско. А тепер забирайтеся геть! Дайте по дорозі вартовому на чай, щоб він завважив потім, як я буду виходити. Очевидно, ви мене тут не бачили. Я покажуся тут в офісі аж тоді, як ви вийдете".

„Всього кращого!" простогнав Джім Стокс, мало що не роздавив його правої руки і вийшов, замикаючи знадвору всі замки. Повільно їхало його авто по гладким асфальті. На другому кінці вулиці він стрінув вартового і дав йому пять долярів.

Вартовий зрозумів, подякував і пішов у напрямі до банкового будинку.

За якийсь час в банковім помешканню почали відмикатися замки з середини, і відчинилися двері. Вартовий прискочив.

„Що з вами!" гукнув злодій і трутив його сильно в живіт малою жовтяною торбою. „Наперед придивіться добре до людий!"

„Містер Фос!" крикнув вартовий збентежено. „Вибачте, що я надто поспішився".

„Нічого, нічого, приятелю!" відповів Фос задоволено і дав йому папіроску. „Ви сповнили свій обовязок. Ви-ж не могли знати, що я сьогодня буду так пізно контролювати алярмовий апарат, тим більше, що тут був уже містер Стокс".

„Звідкіль-ж ви знаєте, що він тут був?" спитав вартовий.

„З контрольної книги!" пояснив йому преспокійно Петер Фос. „Вона висить побіч апарату".

„Можна помогти вам?" спитав вартовий, щоби направити свою нечемність.

„Будь ласка!" сказав Фос, дав йому торбу і закурив папіроску.

Надїхав жовтий автомобіль. Його номер був 1177.

„Такий номер тяжко забути", сказав Петер Фос і кивнув на шофера.

Авто стануло. Вартовий відчинив услужно дверці і подав Фосові його торбину.

„Сен Люіс Брідж", скомандував Фос і відхилив капелюх на прощання вартовому.

„1177!" промовив вартовий до себе. „Цей номер справді не так легко забути".

Потім вдоволено пошкандибав вулицею.

2.

Слідуючого данку рівно о девятій годині увійшов Джім Стокс зі своєї приватної контори у велику офісову залю і спитав за Петером Фосом. Його місце було порожне.

„Ключі заломлені!" скрикнув Стокс і зморщив чоло. „Сейф відімкнений! А містера Фоса нема?"

Другий касієр злякався. Джім Стокс одним скоком скочив до сейфу, відчинив двері головного відділу і зблід! Всі фахи були повідмикані, а середній був порожній.

„Мене обікрали!" промовив він цілком спокійно, але в його голосі сильно було його безмежне схвилювання. „Мої панове, сьогодня в ночі в мене вкрадено два міліони долярів!"

„Він утік!" вирвалося прокуристові, старшому добродієві, що завідував відділом кореспонденції.

„Як ви смієте так говорити!" гримнув на нього Стокс, червоний мов рак. „Містер Фос — це джентельмен від стіп до голови. Всі ви можете брати собі його за приклад".

Нараз телефон став дзвонити мов божевільний. На другому кінці проводу Полі Фос ломила в розпуці руки. Чоловіка цілу ніч не було дома. Крізь плач питала вона, чи він є в офісі.

„На жаль", відповів прокурист, „він ще не прийшов".

„Мітера Фоса цілу ніч не було дома!" замельдував він з внутрішним і зверхним задоволенням свому шефові.

Цей повалився у фотель і механічно обтирав чоло. Здавалося, що його сили вичерпані.

„Поліція!" простогнав він. „Хай прийде двох комісарів списати протокол. Приклиичте Боббі Дода. Я плачу кожний гонорар, як він зловить злодія".

Він заплющив очі. Урядовці, що стояли схвильовано ґрупами і перешіптувалися між собою, жаліли його глибоко. Прокурист потелефонував на поліцію.

Вбіг вартовий. Алярмований апарат не був розлучений. Другий касієр розповідав йому, що сталося цеї ночи. Вартовий відскочив взад.

„Містер Фос!" скрикнув він. „Він був тут опівночи. Я сам ніс навіть йому торбу. Він поїхав у жовте авто. Авто мало номер 1177".

Джімс Стокс засміявся так голосно, що всі перелякалися.

Вже зсувається з глузду! подумав прокурист.

Але Стокс з глузду не зсунувся. Поволи прийшов до себе від сміху, але все ще видно було на ньому крайню розпуку.

„Чекайте тут на поліцію!" приказав він вартівникові; потім він звернувся до прокуриста: „Ідьте до містера Петона і повідомить його про те, що тут сталося. Як тільки буде списаний протокол, я сам приїду до нього".

Прокурист вийшов. Стокс сидів далі на тім самім місці і тільки часами похитував своєю сивою головою.

Десять мінут пізніще прийшло двох поліційних комісарів, щоб списати протокол.

Вартовий склав своє зізнання. Коли він дійшов до справи з жовтою торбою, містер Стокс змірив його вбивчим поглядом.

А потім прийшов Боббі Дод, великий Боббі, як його звичайки називали в Сен Люїс. Це був елегантний джентельмен, але більше не було на ньому нічого надзвичайного.

Обидва комісарі привитали свого славного товариша з глибокою пошаною.

Він переглянув похапцем протокол, дивився трохи довше в книги, не завважуючи Фосового фальшування, і даремне шукав на бібулі відтисків пальців. На сейф він майже не глянув.

„Містер Стокс", промовив він коротко і чемно, „ви казали мене покликати. Від кількох днів я не стою вже в ніякім відношенню до властей. Значить, коли я візьму справу у свої руки, тоді урядові власти обмежуться до того, щоб мене підпогати. Про висоту гонорару порозуміємося, як приведу злодія".

„Мені не так ходить про злодія, як про гроші", перебив його Джім Стокс.

„Він чей же не вкрав грошей на те, щоб кинути їх в Місісіпі!" підсміхався чемно Боббі Дод. „Очевидно, я доставлю вам злодія і гроші".

„І ви його пімаєте?" спитав Стокс, важко дихаючи.

„Сподіваюся!" відповів коротко Дод. „Він мусів би хиба втекти на місяць. Чи той Петер Фос має родину?"

„Має молоду жінку!" відповів другий касієр, випереджуючи свого шефа. „Вона запитувала нас власне телефонічно про місце побуту свого чоловіка".

„Дуже добре!" сказав Дод і скинув рукавиці. „Прошу її адресу".

Він записав собі її мешкання, повернувся до вартового і сказав йому розповісти цілком подрібно події минулої ночі. Потім зажадав циркля, підійшов з ним до карти Злучених Держав, що висіла на стіні і закреслив ним довкола Сен Люїс коло.

(Дальше буде).